

*кандидат педагогічних наук,
доцент,
доцент кафедри практичної
психології та педагогіки
Хмельницького національного
університету*

ЛІТЕРАТУРНИЙ ТРЕВЕЛОГ ЯК ЖАНР МАНДРІВНОЇ ПРОЗИ: ПОХОДЖЕННЯ ТА ІСТОРИЧНИЙ РОЗВИТОК

Постановка проблеми. Цього року Україна підписала Угоду з Європейським Союзом про безвізовий режим (церемонія підписання угоди відбулася 17 травня у французькому Стразбурзі). Відтак кожен українець, який має достатні фінансові активи як для перебування в ЄС, так і для повернення в Україну, може вільно вирушати в мандри, туристичну подорож. Психоаналітик Жан Лакан, а слідом за ним і Славою Жижек, вважають, що «людина вибудовує свою ідентичність тільки у віддзеркаленні з іншими» [6], особистість постійно прагне пізнати світ, тому вибудовує власну ідентичність. Видається, інтерес до жанру тревелогу останнім часом зростає не лише в науці про літературу, а й в інших гуманітарних галузях знань (антропологія, історія, соціологія, психологія тощо). Актуальність і проблематичність теми позначена й тим, що серед дослідників зростає зацікавлення жанрово-стильовим співвідношенням документального та художнього творів.

Аналіз досліджень і публікацій. В українському літературознавстві останнім часом з'явилося кілька матеріалів, присвячених мандрівній прозі. В. Гумінський вважає, тревелог – це розповідь про вигадані, уявні мандри з домінуючим ідейно-художнім елементом (йдеться про фікційну літературу – Л.Д.). У «Лексиконі загального та порівняльного літературознавства» Н. Білецька у тревелогії центральну роль відводить авторові-оповідачеві, причому тревелог інтерпретує як жанрово-синкретичне явище, в якому наявні елементи автобіографії, листа, щоденника, газетної інформації, фольклорної байки [1], тоді як А. Бондарева називає жанр тревелогу «розмитим», «літературою блукання», журналом, діалогом, щоденником, а в сучасному розумінні – блогом, в якому подається опис мандрів [3]. С. Дідух-Романенко розглядає тревелогі як подорожні нотатки [8]. Як бачимо, кожен дослідник до жанрового визначення мандрівної прози підходить індивідуально.

Мета статті – виявити жанрові особливості мандрівної прози, на конкретних прикладах розкрити генезу тревелогу та його історичний розвиток.

Виклад основного матеріалу. Насамперед поміркуймо, чи правильним є трактування про те, що у світовій культурі «тревелог – це літературний жанр, який виникає одразу після історичного роману» (Марія Горбач) [6]. Літературознавча історіографія заперечує таке формулювання, бо корені цього жанру сягають в античний світ. На відміну від роману із замкненим простором і авторською версією фікційного твору, художнім вимислом, тревелог – це відкритий зовнішній світ, в якому «правда» домінує над «вигадкою».

Відколи людина винайшла письмо, з того часу вона прагнула пізнати світ, а для цього вирушала в мандри. Ще в сиву давнину утворювались соціальні групи, племена і раси, а згодом – країни зі своєю мовою. Недаремно дослідник Жак Атталі назвав свою книгу про історію заселення планети «Кочова людина» [20]. Він зацентровує на схильності індивіда до пізнання світу як природного стану. За біблійним приписом Авраам подорожує з Іраку в Єгипет, а Мойсей спершу тікає з Каїру в гори Синай, де, за Біблією, упродовж сорока днів і ночей він ховався (Вих. 24: 18, Вих. 33: 20–23), щоб згодом повернутися і вивести свій народ із неволі, в Синай; Ісус відправляється в Єгипет, потім в Палестину; Мухаммад покидає Мекку, щоб перейти в Медину; Будда мандрує Індією» [27, с. 46]. Таким чином, виходить, що з давніх-давен «Homo Viator» (від лат. – людина як посланець, мандрівник) постійно перебуває в дорозі, щоб зафіксувати на папері-пергаменті нові враження від побаченого в далеких краях. Кожне століття має свою історію про подорожування. Нині важко вивчати тревелог без занурення в еволюцію цього прадавнього жанру: від античності до наших днів.

Одним із перших письменників-мандрівників є карфагенський адмірал Ганнон, який близько 470 р. до н.е. здійснив плавання в північну і західну Африку, зміг доплисти до кордонів Камеруну, територія якого, за його словами, була «населена дикими людьми» і «горилами» [22]. Згадаймо бодай ще один давній опис території сучасної України географом Геродотом, який 464 р. до н.е. подорожував задля запису точних даних про греко-перські війни, відвідав країни Сходу, дістався до узбережжя Чорного моря, саме тоді наніс візит грецьким колоніям (південна частина сучасної України) [9]. У V ст. до н.е. пустився в мандри учень Сократа, грецький філософ Ксенофонт. Він є автором книжки «Анабазис», що вважається класичною грецькою прозою, в якій детально подав описи відступу грецьких військ-найманців.

У VI столітті візантійський купець Козьма Індікоплов здійснив кілька подорожей Червоним морем та Індійським океаном під час правління імператора Юстиніана, про що згодом описав у книзі «Християнська топографія». Отже, тревелог заґрунтований на антитетичному «своє-чуже», «ми-вони», щоб краще зрозуміти

себе, своє Я у світі. М. Горбач, посилаючись на літературознавця Р. Семківа, визначає природу тревелогу таким чином: «На противагу історичному роману, що дає можливість спільноті людей краще зрозуміти самих себе, розповідаючи, що відбувалося з ними в минулому, тревелог – жанр, що дає можливість зрозуміти і увявити світ, відмінний від свого» [6]. Канадський професор Норманд Дуарон у праці «Випробування простором замість тексту. Подорож як жанр», висловлює думку про те, що «історія і подорожі мають природний взаємозв'язок: переміщення йде в одному випадку в просторі, а в іншому – в часі, але обоє вони закорінені в людському досвіді» [21, с. 21]. Подорожі використовують письменники для пригодницького роману чи повісті. Французький вчений Сапра Мусса виокремлює деяку різницю між двома жанрами (романом і тревелогом). Він вважає, що саме тревелог служить джерелом для написання фікційної прози [25, с. 50].

Як стверджував дослідник китайського походження Віктор Вельгус (1922–1980), великий китайський мандрівник Фа Сянь мандрував 15 років просторами Індії і східного Афганістану, щоб збирати легенди і сказання про Будду і про буддистських ченців. Його розповідь «Опис буддистських держав» («Фоґоцзі») свідчить про появу буддизму в Китаї і про те, як саме і чому китайські паломники регулярно мандрували в Індію. Починаючи з X століття, мандрівники арабо-мусульманського світу починають мандрувати по земній кулі, щоб збирати знання і відкривати нові землі. Серед цих мандрівників найвідоміші: Ібн Фадлан, Аль-Гарнаті, Ібн Джубайр і Т. Батута. Перші двоє дійшли до царства Волзької Булгарії (орієнтовно на місці нинішнього міста Болгар в Татарстані). Ібн Фадлан здійснив подорож туди в 921 р. з Багдада через Казахстан у складі посольства аббасидського халіфа аль-Муктадира (908–932). У своїх дорожніх записках «Рісале» («Записки»), він дає цікаві етнографічні відомості про турків, хозарів, слов'ян, башкир та інших народів [4, с. 302].

Подорожній нарис Ібн Фадлана послужив одним із джерел для роману американського письменника Майкла Крайтона «Пожирачі мертвих» (1976), за мотивами якого був знятий фільм «13-й воїн» (англ. *The 13th Warrior*), що вийшов на екрани 1999 р. і в якому актор Антоніо Бандерас грає роль Ібн Фадлана. Арабський аристократ Ібн Фадлан волею халіфа опиняється на крайній Півночі, оповитій туманами. Уночі приходять демони, що залишають на ранок після себе обезголовлені трупи людей. На прю з таємничим плем'ям пожирачів мертвих вирушає загін могутніх вікінгів. Очолив загін непереможний Беовульф – центральний персонаж англосаксонського героїчного епосу. Збагатив арабську літературу записами про слов'янський світ Аль-Гарнаті. З погляду українського історика А. Ковалевського, після Ібн-Фадлана, подорожував Аль-Гарнаті, який, відвідавши Булгарію, не повертається в Багдад, а продовжує маршрут в Київську Русь, куди він прибув у 1150 р. Звідси він йде до Угорщини, де прожив три роки (1150-1153) [10; 11].

Європейці також подорожували, інтелектуали знайомилися з далекими країнами, здійснювали паломництво. Якщо мусульмани прямували в Мекку, то християнські паломники прямували до древнього Риму, Єрусалиму, Константинополя і навіть в Єгипет (на гору Синай). Серед тревелогів слід назвати твори, авторами яких є Роберт Монах, Гвіберт Ножанський, Петро Тудебода, Бодрі Буржський, Фульхерій Шартрський, Альберт Аахенський, які переважно зацентровували увагу читачів на описах хрестових походів, протистоянні мусульман і християн під час «облоги Єрусалима», ідеалізовано оспівували святе місто Єрусалим. Тексти уподібнювалися до хронік [24].

В давньоукраїнській культурі розвивається паломницька література, ходіння. Мандрівники описували подорожі до «святих місць» на горі Афон, у Палестину, Константинополь. Заохочення до паломництва (тоді унікальний вид туризму) здійснювала церква. Першим паломником був ігумен Даниїл, автор книги «Життя і ходіння ігумена Даниїла з Руської землі» (1108), в якій детально описав священні місця, що йому показав «екскурсовод», освічений старець-монах. Завдяки йому Данило побував біля Тиверіадського моря, Фафори, Назарета, Хеврону, Йордану, «та й інших святих місць я бачив багато, про що згодом розповім» [7]. Поряд з паломниками подорожують світом купці й торговці. З державним утворенням Київської Русі налагоджуються дипломатичні відносини з іншими країнами, нав'язується шовковий шлях Європи з Азією. Зокрема, російський мандрівник, письменник Афанасій Нікітін упродовж 1442–1475 рр. здійснив подорож, в результаті чого написав тревелог «Ходіння за три моря», які привернули увагу І. Срезневського: «Записки Нікітіна про паломництво до Персії, Індії в 1466–1472 рр. – це своєрідний пам'ятник і для свого часу (допоки не відкрились подібні), такий же, як «Слово о полку Ігоревім», що його відкрив Карамзін, ним одним досі оціненим за значенням в історії давньої Русі XV віку» [11, с. 243]. Дослідник «Ходіння...» Нікітіна поділив на 15 розділів [16, с. 263], констатуючи, що справді мандрівник подолав три моря: перше море – Дербентське, друге – Індійське, третє – Чорне море [16, с. 262]. У підсумку І. Срезневський з великим пошануванням ставиться до мемуариста, бо, з його погляду, «мимовільну повагу вселяють до себе такі люди давньої Русі, і, мабуть, ми чимало ще привідкриємо таємниць в їхніх творах, коли підходитимемо до них з гідністю, а не як до фантастичних ідеалів, пам'ятаючи при цьому про той час, коли вони жили» [16, с. 307].

У спадщині Павла Халебського (араб. Булос аль-Халябі Ібн аз-Заїм аль-Халябі; бл. 1627–30.01.1669) також є цікавий для дослідників тревелог «Подорож патріарха Макарія». Халебський (Алепський) був архідияконом і разом з батьком, Антіохійським патріархом Макарієм подорожував з Дамаска у Східну Європу. Двічі побував в Україні, познайомився з київським митрополитом Сильвестром Косовим, а 21 червня 1664 р. під Богуславом зустрівся з гетьманом Б. Хмельницьким. Щоденник мандрівника Халебського перекладено

кількома мовами, в тому числі українською [18], в ньому йдеться про політичне становище України, культуру, звичаї і побут українського народу в середині 17 століття. Автор згадує про використання органа під час богослужіння у православній церкві на терені України (в Луцьку й у селі Маньківці на Черкащині). Він подає детальний опис музичних інструментів (барабани, «польські» флейти, дзвони), що звучали під час зустрічей з козацькими старшинами. Прикметно, що паломники XV–XVII ст. творили свої тревелоги різножанрово, вони їх подавали у формі звіту, щоденника, нарису, нотаток, спогадів. Як зазначає Жак Шупо, у тревелогах оповідач намагався подати якомога більше детальної географічної та етнографічної інформації про побачене в далеких країнах. Звідси й оприявнюються три принципи тревелогу: «побачити, відчутти і написати правду» [28, с. 541], відповідно – «відмова від риторики і красномовних зображень, тревелог твердо виступає проти літератури і її художньої вигадки» [23, с. 46].

Дослідник української еміграції С. Лазебник розповідає про масові мандри українців, одні з яких їхали у державних справах, інші шукали ліпшої долі і залишалися жити на чужині. Зокрема, є історичні згадки про прибуття в 1745 році до старовинного містечка Руський Керестур і Куцура (Сербія) одинадцяти українських (русинських) родин на постійне поселення. З 1751 року розпочався масовий наплив українців (русинів) із Закарпаття до Керестура. Минуть ще десятиліття, і до Сербії, Боснії прибудуть тисячі не лише закарпатців, а й галичан, жителів Пряшівщини, а також вісім тисяч козаків зі зруйнованої Катериною II Запорозької Січі. Але в основній масі переселенці були селянами. Відносно мало було ремісників, торговців, а з інтелігенції приїхали лише священники і вчителі. Автор свідчить, що у Венесуелі, в портовому місті Маракайбо бачив «стареньку віллу «Україна», побудовану ще в 1830 році героєм визвольної боротьби венесуельського народу під командуванням Симона Болівара проти іспанських колонізаторів, киянином Михайлом Скибицьким. У цьому ж місті існував заснований ним готель «Україна». За участь і виявлену мужність у бойових діях М. Скибицький був нагороджений орденом «Бюсто де Лібертадор». Наш земляк разом з іншими інженерами розробляв проект каналу між Тихим і Атлантичним океанами» [13].

У XVIII столітті в Європі набуває розголосу й поширюється культура епохи Просвітництва. Інтелектуали відчують брак інформації, аби її отримати, вони відправляються в далекі мандри, збирають матеріали й моделюють їх у художній формі. Тетяна Гажа пов'язує лейтмотив дороги із символом, констатує, що «дорога – це архетип у культурній свідомості людства, вона позначає не лише просторові переміщення, а й пошуки власної сутності, становлення особистості героя-мандрівника. Внутрішній аспект – душевна еволюція героя під час і внаслідок подорожі – є традиційним для тревелога» [5]. У записниках, щоденниках, спогадах відчитується присутність активного авторського Я: письменники розповідають про себе і свій час, про подорожі й цікаві зустрічі, встановлюючи прямий контакт із реципієнтом. У такий спосіб стираються грані між документальною нарацією і белетристикою. Тревелог на рівні біографії, листа, щоденника, спогадів розглядаємо як різновид літератури, який перебуває на межі документальності та художності. У XIX столітті відбувається легкий перехід нефікційної прози у фікційну як вкраплення мандрівних нотаток у структуру белетристичного твору. Такий стилістичний прийом помітив М. Михеєв, зацентровуючи на бінарному поєднанні документального тексту з художнім, між ними немає чіткого кордону: «Одна переходить в іншу, і вони обидві – в третю. Але перехід, як правило, односпрямований – лише буденна і документальна може бути перетворена на літературу художню: будь-який малий жанр повсякденної літератури, а також будь-який документ може бути підхоплений белетристикою і обіграний нею як якась приватна художня форма» [15, с. 134–135].

Цікаві розповіді про подорож обрамлюються художніми тропами, читаються з цікавістю як пригодницький тревелог з об'єктивним та суб'єктивно-автобіографічним поглядом на світ і людину в ньому. В добу Просвітництва інтелектуалів приваблювали улюблені місця, культурні центри, що містилися в Парижі, Лондоні, Римі, Женеві, Венеції, Берліні, Амстердамі, Неаполі та ін. великих містах. В аристократії зростає інтерес до пригодницьких романів, читачам припали до вподоби романи «Життя на Міссісіпі» (1883), «Пригоди Гекльберрі Фінна» (1884) Марка Твена, «Чорна Індія» (1877), «Зелений промінь» (1882) Жюль Верна, що написані в результаті їхніх мандрівних щоденників. Відтак тревелоги втрачають первинний зміст хронік і звітів, стають сюжетною основою для художньої прози. Починаючи з другої половини XIX століття тревелог набуває поліаспектних рис, прочитується в різновекторних формах й образах.

Нині жанрові модифікації становлять своєрідну основу літературного процесу, проте кожна модифікація є самодостатньою та оригінальною, бо, з погляду Н. Копистянської, «жанр безпосередньо реагує на естетичну концепцію особистості» [12, с. 30]. Теоретизуючи зріз жанрової модифікації, відзначимо, що дефініція «жанрова модифікація» близька до терміна «жанр», його семантика – варіант жанру. Скажімо, до жанрової модифікації можна віднести мандрівні нотатки, подорожні нариси, спогади про подорожування та ін., які умовно можуть бути співвіднесені з поняттям «тревелог». Сучасна дослідниця Т. Бовсунівська констатує, що модифікація і трансформація завжди йдуть поруч, адже за допомогою трансформацій «народжуються» варіанти модерної жанрової схеми. Водночас трансформація не вирішує остаточного результату, позаяк вона є експериментальним ланцюжком. Жанрова модифікація – лише логічна схема твору, його естетична база й ідеологічне спрямування [2, с. 79]. Як художній прийом мемуарний тревелог письменники використовують у структурі малої та великої прози, часто жанр тревелогу позірливо постає у спогадовій літературі своєрідними

блоками всередині жанрових модифікацій [19, с. 74]. До літератури факту належить найдревніший жанр тревелогі, вони фіксуються у формі подорожнього нарису, есе чи щоденника. Н. Копистянська давні (старші) жанри такі, як тревелогі називає похідними.

Часто подорожують у XIX столітті й українські письменники. Так, 1859 р. подружжя Марковичів (Опанас і Марія) поїхали за кордон, однак через зраду Марії Опанас Маркович невдовзі повернувся звідти один. За кордоном Марко Вовчок під час перебування (1859–1867 рр.) у Франції, Німеччині, Швейцарії, Італії познайомилась із літераторами Жулем Верном, Йосифом Фрічем, Яном Нерудою, була близькою до кола польських письменників. Мабуть, знала особисто і Г. Андерсена, твори якого популяризувала, перекладала їх російською мовою. У XIX столітті побували за кордоном І. Франко, М. Коцюбинський, Леся Українка, на початку XX ст. – В. Доманицький, Б. Грінченко, М. Кривинюк та багато інших. Перебуваючи в Софії (Болгарія), Леся Українка опинилась в такій ситуації, яка опечалила: несподівано помер М. Драгоманов, мамин брат. Тому в листі (13 (25).06.1895 р.) до батька вона просить обережно сповістити про це мамі і «бабушку приготуйте до цієї звістки», а ще питає поради: «Як ти думаєш про поворот Людмили Михайлівни в Росію? Пишіть частіше, тепер для нас се дорого дуже» [14, с. 307].

Після революції 1917 р., з посиленням тоталітарної системи в Україні, ніхто не міг і помишляти про закордонні поїздки. Якщо й були туристичні, то претендентів старанно перевіряли спецслужби на ідеологічну стійкість, вірність комуністичним ідеалам. Пощастило тим, хто після поразки уряду УНР перетнув Збруч. Про подорожування та враження можна прочитати, скажімо в листах І. Огієнка до Є. Онацького. Але якщо Є. Онацький згадує швейцарське місто зворушливо: «Льозанна багата на бібліотеки, спокійна, затишна, – в ній добре працювати. Я жив в Льозанні в 1919 році і зберіг з того часу про неї найкращі спогади», то І. Огієнко в листі (22.04.1946 р.), писав: «У Лозанні для мене одна тільки бібліотека, – проф. Н.А. Рубакина (має 110 000 томів, головнo російських), але вона від Великодня вже закрилась, і я зовсім прибитий, бо стратив варстат праці». І саме тому І. Огієнко звертався за допомогою до Онацького: «Отож, я шукав Вашої адреси, щоб сильно попросити в Вас на недовгий час дві книжки: 1. Номис: Українські приказки і 2. М. Грушевський: Історія української літератури т. I, а також той том, де є про «Слово о полку Ігореві» <...> Дуже Вас прошу про ці книжки, – використаю й негайно поверну зо щирою подякою». У підсумку митрополит з гіркотою зауважує: «Так, дуже гарна Лозанна, але <...> тим, хто живе, а хто животіє, той на красу мало дивиться. Краса найбільше сприймається спокійним серцем» [17, с. 326].

Висновки. Проаналізувавши історію становлення і розвитку тревелогі як літературного жанру, констатуємо, що означений жанр у структурі генології найдавніший, він започаткований в античну добу і не втратив читацького інтересу до сьогоденного дня. Як зазначає сучасний літературознавець Д.-Г. Пайо, «досліджувати історію подорожей – це спроба зрозуміти прогрес знань і водночас – поширення інформації про віддалені і невідомі землі» [26, с. 30]. Невипадково, що гуманітарії постколоніальної епохи все частіше звертаються до минувшини своєї країни, її культури. У статті представлено огляд генези та історії тревелогі, розкрито його жанрову ідентифікацію, вказано на кореляцію різних жанрів, що їх репрезентовано у матриці дорожніх нотаток, хроніки (виклад подій, фактів у хронологічному порядку), спогадів, щоденника, у формі нарису, портрета і навіть задекларований в листах. Тобто, поліаспектність тревелогі прочитується в різновекторних формах і образах. Як художній прийом мемуарний тревелогі письменники використовують у структурі малої та великої прози. Усвідомлюємо, що порушена тема не вичерпує всіх нюансів, що їх таїть у собі літературний тревелогі, тому наша публікація є поштовхом для подальших досліджень цього надзвичайно цікавого і найдревнішого жанру літератури.

Література:

1. Білецька Н. Жанр тревелогі на українському книжковому / Н. Білецька // Коло. – 2013. – № 5. – С. 41–44.
2. Бовсунівська Т.В Теоретичний зріз жанрової модифікації / Т.В. Бовсунівська [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://philology.knu.ua/files/library/lit_st/40-1/12.pdf
3. Бондарева А. Література скитаний / А. Бондарева // Октябрь. – 2012. – № 7 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://magazines.russ.ru/october/2012/7/bo18.html>
4. Вельгус В.А. Известия о странах и народах Африки и морские связи в бассейне Тихого и Индийского океанов (Китайские источники ранее XI в.) / В.А. Вельгус. – М. : Наука, 1978. – 302 с.
5. Гажа Тетяна. «Дороги вольні і невольні» Романа Іваничука: єдність тревелогі, мемуарів і політичного щоденника / Тетяна Гажа [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://old.philology.lnu.edu.ua/visnyk/44_2008/44_2008_hazha.pdf
6. Горбач Марія. Тревелогі або Як писати про подорожі / Марія Горбач [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.chytomo.com/news/travelogi-abo-yak-pisati-pro-podorozhi>
7. Данило Ігумен. Житіє і ходіння Данила, Руської землі ігумена / Ігумен Данило [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://litopys.org.ua/oldukr2/oldukr65.htm>
8. Дідух-Романенко С. Подорожні нотатки: визначення, особливості, еволюція жанру / С. Дідух-Романенко // Коло. – 2013. – № 5. – С. 23–25.

9. Історія України написана у V ст. до нашої ери Геродотом. / Пер. С. Спасько. – Київ : ФОРТЕ Стебеляк О. М., 2012. – 144 с.
10. Ковалевский А.П. О степени достоверности Ибн-Фадлана / А.П. Ковалевский. – Исторические записки. – 1950. – Т. 35. – С. 265–293.
11. Ковалевський А.П. Описання путешествія Павла Алеппского как источник по истории Украины в эпоху её воссоединения с Россией / А.П. Ковалевський // Збірник наукових робіт, присвячений 300-річчю возз'єднання України з Росією. – Харків, 1954. – С. 257–291.
12. Копистянська Н.Х. Жанровые модификации в чешской литературе / Н.Х. Копистянська. – К. : Вища школа, 1978. – 256 с.
13. Лазебник Станіслав. Українці за кордоном: екскурс в історію / Станіслав Лазебник [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://weareukrainians.com/ukraine-and-the-world/ukrayintsi-za-kordonom-ekskurs-v-istoriyu>
14. Леся Українка. Зібрання творів у 12 т. / Українув Леся. – К. : Наукова думка, 1978. – С. 306–307.
15. Михеев М.Ю. Фактографическая проза, или Пред-текст. / М.Ю. Михеев // Человек. – 2004. – № 2. – С. 133–142.
16. Срезневский И. Хождение за три моря Афанасия Никитина / И. Срезневский // Ученые Записки II-го Отделения Западной академии наук. – СПб., 1856. – Кн. II. – С. 232–307.
17. Тарасенко Інна. З листування митрополита Іларіона (Огієнка) та Є. Онацького / Інна Тарасенко // Українська діаспора: проблеми дослідження : тези доповідей Міжнародної наукової конференції 27–28 вересня 2016 р. – Острогор : Вид-во Нац. ун-ту «Острозька академія», 2016. – С. 325–329.
18. Халебський (Алебський) Павло. Україна – земля козаків : Подорожній щоденник / Павло Халебський (Алебський) / Упоряд. М.О. Рябий : післям. В.О.Яворницького. – Київ. : Український письменник; Ярославів Вал, 2008. – 293 с.
19. Швець Т.В. Щоденник Докії Гуменної: типологія жанру, історико-літературний контекст : дис. ... канд. філол. наук : спец. 10.01.01 / Т.В. Швець. – Терноп. нац. пед. ун-т ім. Володимира Гнатюка. – Тернопіль, 2017. – 208 с.
20. Attali Jacques. L'Homme nomade. Paris: Fayard, 2003. – 482 p.
21. Doiron N. «De l'épreuve de l'espace au lieu du texte. Le récit de voyage comme genre» // Biblio. №17, op. cit. (In French).
22. Le Périphe d'Hannon [Електронний ресурс]. – Режим доступу : // <http://www.cosmovisions.com/PeripleHannon.htm>.
23. Le Huenen Roland. Lerécitdevoyage: l'entréeenlittérature // Étudeslittéraires, "L'Autonomisationdelalittérature", vol. 20, no. 1, printemps-été 1987. – P. 45–61.
24. Lobrichon Guy. 1099, Jérusalem conquise. Paris: Seuil, 1998. – 142 p.
25. Moussa Sagra. «Usage de la fiction dans le récit de voyage: l'épisode de la mer Morte chez Lamartine». Presse de l'Université de Paris-Sorbonne, 2001. – 254 p.
26. Pageaux Daniel-Henri. La littérature générale et comparée. Paris: Armand Colin, 1994. – 192 p.
27. Sévry Jean. De la littérature des voyages et de leur nature, et à propos des premiers pas, des premiers regards et d'un rendez-vous manqué, et autres réflexions // Discours de voyages, Afrique - Antilles. - Paris: Karthala (éd. Fonkoua R.), 1998. pp. 45–70.
28. Chupeau Jérôme. Les récits de voyage aux lisières du roman. RHLF, 77, 1977. – P. 536–553.

Анотація

Л. ДЖИГУН. ЛІТЕРАТУРНИЙ ТРЕВЕЛОГ ЯК ЖАНР МАНДРІВНОЇ ПРОЗИ: ПОХОДЖЕННЯ ТА ІСТОРИЧНИЙ РОЗВИТОК

У статті з'ясовано, що письменник-мандрівник спирається на свої подорожні нотатки, позаяк центральний принцип тревелогу – це збір цікавої інформації під час перебування в чужій країні. Визначено типологію та елементи тревелогу, зокрема, сприйняття свого національного колориту через призму чужого нарративу в порівняльному полі, а також – чужий національний простір, сприйнятий внутрішнім світом оповідача. У тревелозі неодмінно присутнє авторське «Я», що втілено в елементах автобіографізму.

Ключові слова: автор, жанр, тревелог, нефікційна література, мандрівник, паломники, час, ідентичність.

Анотация

Л. ДЖИГУН. ЛИТЕРАТУРНЫЙ ТРАВЕЛОГ КАК ЖАНР ПУТЕВОЙ ПРОЗЫ: ПРОИСХОЖДЕНИЕ И ИСТОРИЧЕСКОЕ РАЗВИТИЕ

В статье установлено, что писатель-путешественник опирается на свои путевые заметки, поскольку центральным принципом путевого очерка – это сбор интересной информации во время пребывания в чужой стране. Определены типология и элементы травелога, в частности, восприятие своего национального колорита через призму чужого нарратива в сравнительном поле, а также – чужое национальное пространство, которое воспринято внутренним миром рассказчика. В травелогe непременно присутствует авторское «Я», выраженное в элементах автобиографизма.

Ключевые слова: автор, жанр, путевой очерк, литература факта, путешественник, паломники, время, идентичность.

Summary

**L. DZHYHUN. LITERARY TRAVELOGUE AS A GENRE OF TRAVEL PROSE:
ORIGINS AND HISTORICAL DEVELOPMENT**

In the article it is established that the writer-traveler relies on his travel notes, since the central principle of a traveling essay is the collection of interesting information during a stay in a foreign country. The typology and elements of the travelogue, in particular, its national color with the help of someone else's narrative in the comparative field, as well as the alien national space, which is perceived by the inner world of the narrator, are determined. In the travelogue, there is certainly the author's "I", expressed in the elements of autobiography.

Key words: author, genre, travel essay, fact literature, traveler, pilgrims, time, identity.